2.2. Hristiyanlığın İnanç Esasları

Teslis

Hristiyanlar, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adı altında üç kişilikte tek bir Tanrı'nın varlığına inanırlar. Bu sisteme göre Baba, evreni yaratmış; Tanrının kelamı kabul edilen Oğul, insanların asli günahına kefaret olarak kendini çarmıhta feda etmiş ve Kutsal Ruh ise ilahi sevgiyi insanların kalbine yerleştiren manevi bir güç olarak tanımlanmıştır. Hristiyanlar bu formüle, üçlükte birlik veya birlikte üçlük demektedirler. Hristiyanlara göre Tanrı; Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un birleşimi olan mürekkeb bir Tanrı'dır. İnancın bu karışık yapısı nedeniyle, akılla kavranamayacağı ve ancak iman edilmesi gereken bir sır/gizem olduğu dile getirilir. Nitekim ilk dönem Hristiyan teologlardan Tertullian (ö. 220) "Saçma olduğu için inanıyorum." diyerek teslisin bir gizem olduğuna işaret etmiştir.[24]

Bu inançla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de, Allah'ı (cc) üç veya üçün biri kabul etmeleri, O'na oğul isnatları [25] eleştirilmiş ve bunların Hz. İsa'nın tebliğine aykırı düştüğü belirtilmiştir. Ayrıca Allah'ın (cc) mürekkeb/birleşik bir Tanrı olduğu inancına, İhlâs suresi ile net bir tavır gösterilmiştir:

"De ki: O, Allah'tır, *tektir*. Allah Samed'dir. O'ndan çocuk olmamıştır (Kimsenin babası değildir.). Kendisi de doğmamıştır (Kimsenin çocuğu değildir.). O'nun hiçbir dengi yoktur."[26]

Kutsal Kitap

Hristiyanlığın kutsal kitap külliyatına, Kitab-ı Mukaddes denir. Bu külliyat, Eski Ahit ve Yeni Ahit'ten oluşur. Katolikler, Eski Ahit'in 46, Yeni Ahit'in de 27 kitaptan oluşan listesini; Protestanlar ise Eski Ahit'in 39, Yeni Ahit'in de 27 kitaplık listesini kabul ederler.

Kitab-ı Mukaddes

Eski Ahit
Katolikler: 46 Kitap
Protestanlar: 39
Yahudiler: 24 Kitap

Yeni Ahit (27 Kitap)
İnciller
- Matta - Luka
- Markos - Yuhanna
Resullerin İşleri
Havarilerin Mektupları (21 Mektup)
Vahiy

Hristiyanlara göre Hz. İsa (as) ne bir İncil yazmış ne de yazdırmıştır. Çünkü Hz. İsa, Tanrı'nın kelamı olarak kabul edildiği için vahyin bizzat kendisidir. Günümüzdeki İncil metinleri ise Hz. İsa (as) ile ilgili havarilerin veya sonraki dönemde şifahen duyulan anlatıların bir araya getirilmiş hâlidir. Bu hususta Luka İncili'nin yazarı İncil metninin nasıl oluştuğunu şöyle aktarır:

TARTIŞALIM

Markos İncili İsa'nın, Fısıh Bayramı'nda saat 09.00'da çarmıha gerildiğini söylerken (Markos, 15:25); Yuhanna İncili Fısıh Bayramı'nın arefesinde saat 12.00'de (Yuhanna, 19:14) çarmıha gerildiğini belirtir.

Hristiyanlar İncil metinlerindeki bu kadar net çelişkileri nasıl yorumlamaktadırlar? Tartışınız.

---

24 Teslis hakkında geniş bilgi için bk.: Mehmet Bayraktar, Bir Hristiyan Dogması Teslis, s. 35-88.
25 bk. Nisâ suresi, 171. ayet; Mâide suresi, 17, 72, 75, 117. ayetler; Tevbe suresi, 30. ayet.
26 İhlâs suresi, 1-4. ayetler.

“Birçok kişi aramızda olup bitenlerin tarihçesini yazmaya girişmiştir. Nitekim başlangıçtan beri bu olayların görgü tanığı ve Tanrı sözünün hizmetkârı olanlar bunları bize iletmişlerdir. Ben de tüm bu olayları ta başından özenle araştırmış biri olarak bunları sana sırasıyla yazmayı uygun gördüm.”[27]

Bu pasajdan da anlaşılacağı üzere bu metnin yazarı en iyi ihtimalle havarilerden sonraki kuşak olabilir.

Hristiyan araştırmacıların da kabul ettiği üzere yazılan İncil metinleri, Markos yaklaşık 70; Matta ve Luka 90 ve Yuhanna İncili de 110’lu yıllarda kaleme alınmıştır. Ayrıca 27 kitaplık bu listenin dışında sahih (kanonik) kabul edilmeyen birçok İncil (Yakub, Yahuda İskaryot, Tomas İncili vb.) ve yazılar da (Barnaba’nın mektubu, Pavlus’un apokalipsesi vb.) bulunmaktadır.[28]

BİLGİ KUTUSU

Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit ile Yeni Ahit’in birleşiminden oluşan Hristiyan Kutsal Kitap külliyatına denir.

Eski Ahit, Kitab-ı Mukaddes’in hem Yahudiler hem de Hristiyanlarca kutsal kabul edilen külliyatına verilen isimdir. Yahudiler bu külliyata, Tanah ismini verip 24 kitaptan oluştuğunu kabul ederken Katolikler 46, Protestanlar ise 39 kitaptan oluştuğunu belirtirler.

Yeni Ahid, Kitab-ı Mukaddes’in ikinci bölümü olup yalnızca Hristiyanlarca kutsal kabul edilen 27 kitaplık külliyata denir. Yeni Ahit, 4 İncil, Resullerin İşleri, 21 Mektup (13’ü Pavlus’a ait) ve Vahiy kitabından oluşmaktadır.

Hristiyanlar, Hz. İsa’yı (as) Tanrı'nın kelamı şeklinde tanımladıkları için Tanrı tarafından indirilmiş ayrı bir İncil metninin olmadığını ifade ederler. Müslümanlar ise Allah’ın (cc), Hz. İsa’ya İncil adı verilen bir kitap indirdiğine inanırlar. Kur’an-ı Kerim bu hususu şöyle belirtir: “Meryem oğlu İsa’ya da içinde hidayet ve nur bulunan, kendinden önce gelmiş olan Tevrat’ı tasdik edici, takva sahipleri için bir yol gösterici ve bir öğüt olarak İncil’i verdik.”[29]

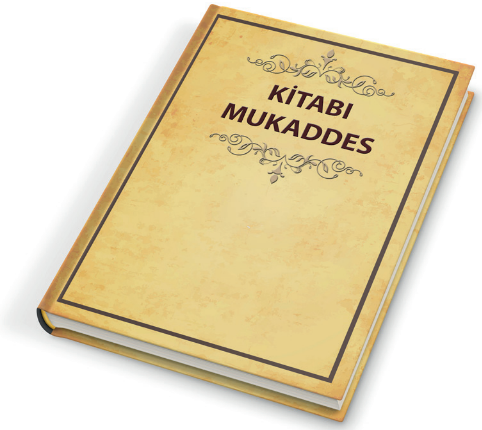

Görsel 3.18: Hristiyanların kutsal kitabı Kitab-ı Mukaddes

TARTIŞALIM

Kur’an-ı Kerim’deki Hz. İsa’nın akıbeti ile ilgili ayetler ile Hristiyanların bu konu hakkındaki inançları arasındaki farklılıklar nelerdir?

Arkadaşlarınızla tartışınız.

27 Luka, 1/1-3.
28 Mahmut Aydın, "Hristiyanlık", Yaşayan Dünya Dinleri, s. 78-84; Mehmet Aydın, "Hristiyanlık/ Kutsal Metinler ve Dinî Literatür", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 17, s. 340-345.
29 bk. Mâide suresi, 46. ayet.

Peygamberlik

Hristiyanlık, Yahudilerin Kutsal Kitabını ve burada geçen tüm peygamberleri kabul etmekle birlikte Hz. İsa'yı peygamber olarak görmezler. Zira o, "Tanrı'nın Kelamı", "Tanrı'nın Oğlu" olarak algılandığı için ona peygamberlikten çok daha üst bir statü verilmiştir.

ARAŞTIRALIM

Hristiyanlar, Hz. Muhammed'in (sav) peygamberliği hakkında günümüzde ne düşünmektedirler? Araştırınız.

Vahiy

Hristiyanlık, Hz. İsa'nın diğer peygamberlerde olduğu üzere bir vahiy aldığını kabul etmez. Zira Hz. İsa Tanrı Kelamı şeklinde tanımlandığı için vahyin bizzat kendisi olarak görülür. Böylece onun, tanrısallık yönü ön plana çıkartılır. Günümüz İncil metinleri ise Hz. İsa'nın yaptığı işlere, söylediği iddia edilen sözlere ve havarilere nispet edilen metinlerdir.

Kur'an-ı Kerim bu hususta, diğer peygamberlerde olduğu üzere Hz. İsa'ya kendinden önceki kitapları tasdik edici, insanlara yol gösterici ve hidayet kaynağı olan İncil isimli bir kitabın verildiğini ve bunun insanlara tebliğ edilmesinin emredildiğini söyler.[30]

Kurtuluş

Hristiyanlığa göre Hz. Âdem ve Havva'nın cennette işlediği günah nedeniyle tüm insanlığın günahkâr olduğu şeklindeki asli günah doktrini, Hristiyanlığın en temel öğretilerinden biridir. Bu teoriyi ilk defa ortaya atan kişi de Pavlus'tur. Böylece Hristiyanlığa göre tüm insanlığa sirayet etmiş olan bu günahın affedilmesi için Tanrı, biricik Oğlu İsa'yı göndermiş ve o da çarmıhta "Tanrı'm, Tanrı'm! Neden beni terkettin?"[31] deyip acılar içinde çarmıhta can vererek insanların günahlarına kefaret olmuştur. Bu bağlamda Hristiyanlıkta kurtuluş, İsa'nın bu eylemine sadece iman etmeye dayanır.[32]

İslamiyet ise kurtuluş noktasında kişinin iman ve amelinin birlikteliğini merkeze alıp başkasının günahının tüm insanlığa yüklenemeyeceğini[33] söyleyerek kurtuluşun bireyselliğine dikkatleri çeker.

ARAŞTIRALIM

Kurtuluş konusunda Hristiyan mezhepleri arasında farklılıklar var mıdır? Araştırınız.

30 bk. Mâide suresi, 46. ayet, Âl-i İmrân suresi, 3., 48. ve 65. ayetler; A'râf suresi, 157. ayet.
31 Markos 15/34; Matta 27/46.
32 Mahmut Aydın, "Hristiyanlık", Yaşayan Dünya Dinleri, s. 97-98; Mahmut Aydın, Anahatlarıyla Dinler Tarihi, s. 364-366.
33 Zümer suresi, 7. ayet.

Hristiyanlıkta Önemli Kiliseler

Katoliklik

Katolik kelimesi *evrensel* anlamına gelmektedir. Bu kilise, kendisinin havari Petrus tarafından kurulduğunu ifade eder. Katolik Kilisesinin merkezi yani Papalık makamı, Vatikan'dır. Papalık'tan başlayıp diacon'a (diakon: rahip yardımcısı) kadar inen bir ruhbanlık sınıfı vardır ve ruhban sınıfına mensup hiçbir kişi evlenemez, kendisinin malı, mülkü olamaz. Papa'nın yanılmaz olduğuna inanılır. Ruhban sınıfına mensup olmayanlar (laikler), evlenebilir ancak boşanamazlar. Ritüel ve ayinler Latince yapılır.

Görsel 3.19: St. Peter Katedral'i - Vatikan

Günümüzde Güney ve Orta Amerika, Güneybatı ve Merkezî Avrupa (Fransa, İtalya, İspanya, Portekiz) ülkelerinde ciddi oranda Katolik bulunmaktadır.[34]

Ortodoksluk

Ortodoks kelimesi, *doğru inanç* anlamına gelmektedir. Kilise kendisinin, havari Andreas tarafından kurulduğunu belirtir. Ortodoks Kilisesinin en önemli kadim merkezi İstanbul'dur. 1054 tarihinde Katoliklerle aralarındaki anlaşmazlık nedeniyle iki kilise birbirini aforoz (kâfir) ilan ederek birbirinden tamamen ayrılmışlardır. 1453'te Fatih Sultan Mehmed, İstanbul'u fethedince bir kısım Ortodoks, sonradan "üçüncü Roma" şeklinde isimlendirdikleri Rusya'ya gitmiştir. Ortodokslar, ruhban sınıfının en üst kademesindeki kişiye Patrik derler. Diacon ve rahip sınıfında olanlar evlenebilir. Ancak daha üst kademelerdeki kişiler evlenemez. Ritüel ve ayinler Grekçe yapılır. İsa

Görsel 3.20: İstanbul'da bulunan Fener Rum Patrikhanesi

34 Katolik Kilisesi hakkında geniş bilgi için bk.: Bekir Zakir Çoban, Geçmişten Günümüze Papalık, s. 259-355; Ömer Faruk Harman, "Katolik", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 25, s. 55-58, Abdurrahman Küçük, Günay Tümer vd., Dinler Tarihi, s. 404-405.

ve diğer önemli Hristiyan azizlerinin heykel ve resimleri (ikonlar), çok önemli olup bunlara saygı gösterilir.

Günümüzde Macaristan, Romanya, Çekoslovakya, Yunanistan ve Rusya'da Ortodoks Kilisesine mensup insanlar çoğunluktadır.[35]

NOT EDELİM

1054 tarihinde Katolikler ile Ortodokslar, Kutsal Ruh'un neyden çıktığı-sudur ettiği hususunda anlaşmazlık yaşarlar. Katoliklerin, Kutsal Ruh'un Baba ve Oğul'dan (filioque) çıktığı şeklindeki söylemine karşı çıkan Ortodokslar, Kutsal Ruh'un sadece Baba'dan çıktığını belirtip filioque terimini reddederler. Bu anlaşmazlık nedeniyle iki kilise birbirini aforoz (kâfir) ilan ederek birbirinden tamamen ayrılmışlardır.

Protestanlık

Katolik Kilisesinin yaptığı uygulamaları protesto etmesi nedeniyle bu gruba Protestanlar denilmektedir. Onlara göre Papalık ve ruhban sınıfı, dinî yetkilerinin dışına çıkıp siyasallaşmış, dünyevi amaçlar peşinden koşmaya başlamıştır. Protestanlık Papa'nın yanılmazlığı, ruhban sınıfının halkın inançlarını istismar etmesi, cennetten arsa satılması (endüljans) gibi uygulamaları da doğru bulmayan Martin Luther'in (ö. 1546) öncülüğünde ortaya çıkmış bir mezheptir. Kişinin, "*Sadece Kutsal Kitap, sadece İman ve sadece Lütuf*" aracılığıyla kurtulabileceğinin söylendiği *üç sola* öğretisi, Protestanlığın en temel inancıdır. Bu söylemle, kişinin kurtulmak için ruhban sınıfına ihtiyacının olmadığı, herkesin Kutsal Kitabı anlayabileceği, kendi diliyle ayin yapabileceği ve Tanrı'nın lütfu ile kurtulacağı belirtilir.

Günümüzde Almanya, İngiltere ve Amerika'da yoğun bir nüfusa sahiptir.[36]

TARTIŞALIM

Protestanlığın kurucusu Martin Luther Hristiyanlığın kutsal kitabının diğer dillere tercüme edilmesini neden istemiştir? Arkadaşlarınızla tartışınız.

YORUMLAYALIM

Katolik Kilise'nin ihtiyaçlara cevap veremediği, dinî anlamdaki açıklamalarının yetersiz kaldığı ve Hristiyanlığın temel ögelerinden uzaklaşıldığı şeklindeki söylemlerle Martin Luther öncülüğünde başlayan Reform hareketlerinin Hristiyanlık açısından sonuçlarını yorumlayınız.

Diğer Kiliseler

Evanjelik Kilise

Yunanca "evangelion"dan türeyen ve "güzel haber, müjde" anlamına gelen Evanjelik, özellikle 17. yüzyıldan sonra birçok Protestan grubu bünyesinde barındıran harekete denir.

TARTIŞALIM

Günümüz Amerika Birleşik Devletleri ve bazı Avrupa ülkelerinde Evanjelik kilisenin siyasetteki etkilerini din-siyaset ilişkisi bağlamında tartışınız.

35 Ortodoks Kilisesi hakkında geniş bilgi için bk.: Kürşat Demirci, Bir Hristiyan Mezhebi Olarak Ortodoksluğun Teolojisi, s. 27-75.
36 Protestanlık hakkında geniş bilgi için bk.: Hakan Olgun, Sekülerliğin Teolojik Kurgusu Protestanlık, s. 21-120.

Avrupa ve Amerika'daki birçok Protestan grup, kendini Evangelical (Evanjelik) kilise olarak nitelendirir ve bu grup Amerika'da en etkili dinî gruplardan biridir.Bu gruba dahil olanlar Evanjelik öğretileri kabul eden kişinin yeniden doğduğuna inanırlar. Bunun için de bireysel dindarlık ve dinî tecrübe önemlidir. Kutsal Kitap, lafzi-literal olarak okunur. Mesih'in geleceğine olan inanç en temel öğreti olup onun gelmesinden önce olacak felaketler (deprem, sel, savaş/ Armagedon) çok dikkatli bir şekilde takip edilmektedir. Misyoner faaliyetlere çok önem verilir ve bu bağlamda kitle iletişim araçları (tv, internet vb.) kullanılır.

Hristiyanlıkta olduğu gibi İslam'da da dinin anlaşılmasına yönelik farklı yorumlar (Sünni, Şii vb.) ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte Hristiyanlıkta mezhepler bir nevi "farklı din" hüviyetine sahiptir. Zira tarihte birbirlerini aforoz etme ve Haçlı Savaşları esnasında Katoliklerin Ortodoksları da öldürmesi gibi hususlar yaşanmıştır. Ayrıca günümüzde herhangi bir kiliseye mensup olan bir kişi, diğer bir kilisede ayin yapmaz. Örneğin Katolik olan bir kişi, Protestanlara ait bir kilisede ayin yapmaz. Bu açılardan mezhep kavramı, Hristiyanlıkta İslam'dakinden daha farklı bir anlam taşımaktadır.[37]

37 Ali İsra Güngör, Hristiyanlıkta Evanjelik Hareket, 94-175; A. Rafet Özkan, Amerikan Evanjelikleri Baptistler, s. 13-36; Bayram Polat, Evanjelik Bir Hareket Metodist Kilisesi, s. 110-124.